

O ŠEZDESETOJ GODIŠNJICI PROFESORA IVANA KAMPUŠA

Profesor Ivan Kampuš pripada onoj skupini naših povjesničara koji su svojim djelovanjem i samoprijegorom obilježili razvoj hrvatske historiografije u posljednjim desetljećima, ali se među njima ističe neprekidno prisutnim i živim aktivnostima koje je godinama ugrađivao u svakodnevnu historiografsku praksu u najrazličitijim oblicima njezina postojanja, od nastavničkog rada i organizacijskih sposobnosti do znanstvenih rezultata istraživača-historičara. Za sve nas koji ga poznajemo i koji pratimo godinama njegove mnogostruke djelatnosti vrlo je teško jasno odrediti gdje počinje njegov nastavničko-pedagoški, gdje znanstveno-istraživački ili organizacijsko-društveni rad. U djelatnosti Ivana Kampuša ti se oblici međusobno tijesno dodiruju i prožimaju, usredotočeni u njegovoj živoj prisutnosti u svim zbivanjima naše historiografije, u našim zajedničkim životnim nastojanjima.

Životni put Ivana Kampuša nije bio ni lagan, ni bezbrižan, jer je odrastao i sazrijevao u ratnom/poratnom vremenu koje je njegovoj generaciji nanijelo teške udarce i uvjetovalo postupan i mukotrpan razvoj. Rođen je 21. veljače 1924. u Zagrebu, u građanskoj obitelji, a nakon završetka Klasične gimnazije (1942) zahvaćen je vrtlogom ratnih zbivanja i tegoba, od odvođenja članova obitelji u logor, do premetačina stana, da bi već 1944, nakon što je otac napustio obitelj, na njega pao sav teret izdržavanja preostalih članova obitelji. Da bi mogao uzdržavati majku, počinje kao manuelni radnik, nastavlja kao robni i financijski knjigovođa, a usporedno studira i vlastitim samoprijegorom, kojim se odlikovala njegova generacija, širi područje svojega životnog djelovanja. Kao izvanredni student završava Višu pedagošku školu i počinje svoj nastavnički rad u zagrebačkim školama, a istodobno nastavlja studij na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon diplomiranja radi kao profesor povijesti na Eksperimentalnoj gimnaziji u Zagrebu, a 1960. imenovan je za pedagoškog direktora na Srednjoj tehničkoj školi na Trešnjevci u Zagrebu. Uskoro zatim prelazi na Filozofski fakultet u Zagrebu. U veljači 1961. izabran je za asistenta na Katedri za hrvatsku povijest, a u lipnju 1965. prelazi na Katedru za povijest naroda SFRJ, na kojoj je 1969. izabran za predavača, a u travnju 1971. za višeg predavača za srednjovjekovnu povijest jugoslavenskih naroda. U lipnju 1979. obranio je doktorsku disertaciju pod naslovom: »Privredni i društveni razvitak zagrebačkog Gradeca od XIII do konca XVI stoljeća«, nakon čega je 1980. izabran za izvanrednog profesora za srednjovjekovnu povijest jugoslavenskih naroda, pri Katedri za povijest naroda SFRJ, gdje je i danas.

U opsežnoj i plodnoj znanstvenoj djelatnosti Ivana Kampuša ističu se dva glavna, uzajamno povezana, istraživačka područja:

1) porezni sistem u Hrvatskoj i Slavoniji od XII do XVI st. i

2) povijest zagrebačkog Gradeca u širokom rasponu od srednjega vijeka do XVII stoljeća.

Ivan je Kampuš danas najistaknutiji historičar poreznog i financijskog sistema u kontinentalnoj Hrvatskoj, prije svega na kraju srednjega vijeka, od XIV do XVI stoljeća. Tom je znanstvenom području posvetio brojne radove, redovito oslonjene na arhivskim istraživanjima i pažljivim analizama izvorne građe, među kojima valja spomenuti: »Prilog pitanju o poreznom sistemu u Gradecu od XIV do XVI stoljeća« (Radovi Filozofskog fakulteta, Odsjek za povijest 5, 1963), »Prilog poznavanju tridesetine u XVI stoljeću« (Historijski zbornik XIX—XX, 1966—67), »Javni tereti hrvatskih seljaka u razdoblju seljačke bune« (Radovi Instituta za hrvatsku povijest 5, 1973), »Das System der öffentlichen Finanzen und Abgaben in Kroatien als Faktor der Verteidigung der Länder der Habsburgermonarchie zur Zeit der türkischen Einbrüche im 16. Jahrhundert« (Veröffentlichungen des steiermärkischen Landesarchives 12, Graz 1981), »Das öffentliche Finanzsystem in Kroatien vom 12. bis zum Ende des 16. Jahrhunderts« (Burgenländischen Heimatblätter 1983/3—4), »Porezni popisi i obračuni dike u Varaždinskoj županiji u XVI stoljeću« (Historijski zbornik XXXVI, 1983).

Proučavanjem poreznog sistema u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Slavoniji Ivan Kampuš je ispunio istraživačku prazninu koju je ostavila starija historiografija. Mediivistička su istraživanja više-manje zanemarivala te temelje na kojima je počivao razvoj srednjovjekovnog društva u kontinentalnoj Hrvatskoj, pa bi se moglo kazati da je Ivan Kampuš prvi upozorio na sociološke aspekte poreznog sistema, nasuprot starijim radovima u kojima se taj sistem prvenstveno proučavao kao državopravno, uže financijsko pitanje. Njegovi su rezultati bili tim značajniji jer su se zasnivali na arhivskim istraživanjima u Budimpešti, Beču, Zagrebu i njihovim arhivskim institucijama. Iz arhivskog rada i prikupljanja pretežno nepoznate arhivske građe poteklo je i važno izdanje: »Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću«, koje je Ivan Kampuš priredio u zajednici s J. Adamčekom i objelodanio 1976. u seriji »Izvori za hrvatsku povijest« Instituta za hrvatsku povijest u Zagrebu.

Drugo važno znanstveno područje Ivana Kampuša jest povijest srednjovjekovnog Zagreba, na što se također odnose njegovi brojni radovi. To su, ponajprije, već spomenute rasprave: »Prilog pitanju o poreznom sistemu u Gradecu od XIV do XVI stoljeća« (1963), te »Prilog poznavanju tridesetine u XVI st., s osobitim obzirom na registre prihoda od tridesetine zagrebačkih trgovaca i računa zagrebačkog Gradeca« (1968), a zatim: »Prilog pitanju postanka varoši Gradeca kraj Zagreba« (Historijski zbornik XVIII, 1965), »Prilog poznavanju privrednog položaja zagrebačkog Gradeca u XVI st. na osnovu varoških računa i rashoda« (Radovi Filozofskog fakulteta, Odsjek za povijest 6, 1968), »Die wirtschaftliche und gesellschaftliche Entwicklung Zagrebs im 16. und 17. Jahrhundert« (Internationales Kulturhistorisches Symposium Megersdorf 4, 1974), »Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca« (Historijski zbornik XXIX—XXX, 1976—77), »Zagrebački Gradec u XIII i XIV stoljeću, Prilog društvenom i privrednom razvoju« (Obol 34, 1982), »Die Lage der städtischen Untertanen des Zagreber (Agramer) Gradec im 16. und 17. Jahr-

hundert« (Burgenländische Forschungen VII, 1984). Na to se područje odnosila i doktorska disertacija Ivana Kampuša, obranjena 1979: »Privredni i društveni razvitak zagrebačkog Gradeca od XIII do konca XVI stoljeća«, dok je u Enciklopediji Jugoslavije 8 (1971) iscrpno opisao povijesni razvitak Zagreba; u historijsko-turističkom vodiču pod naslovom: »Crkva sv. Marka u Zagrebu i njezin okoliš« (1981) objelodanio je dva uvodna teksta: »Kraljevski slobodni varoš zagrebački Gradec (1242—1850)« i »Župa svetog Marka«, u kojima je koristio rezultate svojih istraživanja o srednjovjekovnom Zagrebu. Te je rezultate Ivan Kampuš uključio i u lijepo i raskošno opremljenu monografiju »Tisućljetni Zagreb« koju je izradio u suradnji s I. Karamanom, napisavši u njoj prikaz povijesti srednjovjekovnog Zagreba. Ta je monografija o razvoju Zagreba, prevedena i na engleski i njemački jezik, uskoro stekla zavidnu popularnost u čitalaca, pa je ove godine objavljeno već njezino treće izdanje; po tome je ona pravi uzor masovnom komuniciranju znanstvenih rezultata, a njezini autori, I. Kampuš i I. Karaman, za nju su dobili i nagradu grada Zagreba.

Pored priloga koji su bili vezani za ta dva glavna istraživačka područja, Ivan je Kampuš objavio mnoštvo znanstvenih i stručnih priloga i članaka o različitim pitanjima, pojavama i osobama iz hrvatske srednjovjekovne povijesti, napose u Enciklopediji Jugoslavije i u Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture; široku lepezu njegovih znanstvenih interesa dopunjuju i brojne ocjene historiografskih radova, među kojima valja spomenuti onu o »Novim priložima o lokrumskim falsifikatima i Desinoj darovnici pulsanskim benediktincima«, objavljenu 1962, gotovo na početku njegove znanstvene djelatnosti. Tom istom, početnom razdoblju pripada i Kampušev prilog o »Andriji Jamometiću, borcu protiv papine svemoći«, objavljen u Historijskom pregledu 1961. godine.

Prikaz o znanstvenoj i nastavno-pedagoškoj djelatnosti Ivana Kampuša bio bi veoma okrnjen ako bismo zanemarili njegovu živu suradnju u pisanju udžbenika (Stoljeća govore, 1963; Narodi u prostoru i vremenu, zajedno s I. Makekom, 1973; Historija XIX i XX st., zajedno s H. Matkovićem, 1964) i u izradi različitih nastavnih pomagala (povijesni atlas, nastavni filmovi, radio i televizijske emisije), pretežno iz hrvatske i južnoslavenske povijesti u srednjem vijeku, čime je do danas sačuvao izravnu vezu s problemima nastave povijesti u osnovnoj i srednjoj školi.

Nastavna i predavačka djelatnost Ivana Kampuša nije bila ograničena na dužnosti u matičnoj ustanovi, Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sudjelovao je predavanjima na različitim savjetovanjima nastavnika povijesti; u veljači 1967. održao je predavanja o privrednom razvitku Srbije u XIV i XV st. na Filozofskim fakultetima u Rennesu i Caenu; na IV kongresu jugoslavenskih historičara u Sarajevu 1965. održao je referat o postanku zagrebačkog Gradeca; sudjelovao je referatima i na znanstvenim skupovima u Austriji, Italiji, Mađarskoj i SSR-u; na internacionalnom seminaru u Beču: Universität-Wissenschaft-Bildung (srpanj 1965) izlagao je o problematici naših sveučilišta; na istom seminaru u rujnu 1968. održao je referat o utjecaju bizantske umjetnosti na srednjovjekovnu srpsku umjetnost itd. I napokon, redovito sudjeluje u nastavi na postdiplomskom studiju (Nacionalna povijest srednjega vijeka) na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a od 1974. predaje na postdiplomskom studiju »Kultura Jadrana« u Dubrovniku.

Sve spomenute znanstvene i nastavne djelatnosti, u stvari mnogo opsežnije od predodžbe koja se može stvoriti na temelju šturih podataka koje ovaj sažeti prikaz sadrži, Ivan je Kampuš već tri desetljeća samoprijegorno dopunjavao brojnim i zapaženim stručnim i organizacijskim dužnostima. Upravo je nemoguće samo i spomenuti sve društvene aktivnosti Ivana Kampuša, navedimo barem neke najvažnije.

Na prvom mjestu valja spomenuti njegovo dugogodišnje djelovanje u Povijesnom društvu Hrvatske, odnosno Savezu povijesnih društava Hrvatske. Član je Upravnog odbora od 1957, tajnik od 1962, a predsjednik od 1982, istodobno i član Predsjedništva Saveza historičara Jugoslavije. U Povijesnom društvu Hrvatske dugi niz godina, sve do danas, razvijao je živu djelatnost, kako u osnivanju podružnica društva, tako i u rješavanju problema osnovnoškolske i srednjoškolske nastave povijesti. Aktivan je i u Savezu komunista. Istodobno je i član redakcije Historijskog zbornika, u njegovu iznalaženju je uložio golem trud i sposobnosti. Od početka 70-ih godina osobito se istakao u organiziranju međunarodnog simpozija »Magersdom (Modinci)«; za održavanje toga skupa u SR Hrvatskoj (1974, 1978, 1983) bio je predsjednik Organizacionog odbora, dok je u pripremi ostalih, koji su se održavali svake godine, sudjelovao kao član Organizacionog odbora.

Spomenimo, napokon, njegov rad u Institutu za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu. Od 1971. do 1976. bio je glavni i odgovorni urednik »Radova Instituta za hrvatsku povijest« I—IX; istodobno je vršio odgovornu dužnost predsjednika Izdavačke komisije Instituta; u obje je dužnosti uložio mnogo ljubavi i osobnog iskustva.

Tako razvijena i raznovrsna znanstvena, nastavna i organizacijska djelatnost Ivana Kampuša bila je više puta i društveno vrednovana i nagrađivana. Za trud, uloženi u organiziranje simpozija »Magersdorf (Modinci)«, Ivan Kampuš je primio više odlikovanja i to: Jurišićevu plaketu općine Kisek (1976), Veliki orden časti savezne zemlje Gradišća (1979), Veliku plaketu Željezne županije u Mađarskoj (1980) i Srebrnu plaketu Univerze u Mariboru (1980); u srpnju 1983. Predsjedništvo SFRJ odlikovalo ga je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima.

U šezdeset godina života Ivana Kampuša ugrađena je, dakle, izvanredno bogata i razvijena djelatnost na svim područjima naše historiografske svakodnevice. Ako smo zbog toga dužni kazati da je time Ivan Kampuš dao zapažen prinos razvoju naše historiografije, onda valja napomenuti da ovaj skromni prikaz njegova rada nipošto ne bi bio potpun ako ne bismo na kraju upozorili na njegove ljudske značajke, na drugarstvo i zalaganje koje godinama nesebično dariva našem zajedničkom postojanju.

Tomislav Raukar

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 17

Z A G R E B

1984.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859,1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SRH pod br. UP-547,2 — 84 — 1984

RADOVI 17

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor
Ivan Tolj

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANDRIĆ mr Jasna, Filozofski fakultet, Zagreb
ANTIĆ dr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija Krčka 1, Zagreb
ANTOLJAK dr Stjepan, Zajčeva 31, Zagreb
BERTOSA dr Miroslav, Karličeva 12, Pula
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet, Zagreb
GOLDSTEIN Ivo, Filozofski fakultet, Zagreb
JURIĆ Radomir, Arheološki muzej, Zadar
JURIŠIĆ Ivan, Rakusina 12, Zagreb
LUCIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SHH, Zagreb
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
RAUKAR dr Tomislav, Filozofski fakultet, Zagreb
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet, Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
SZABO dr Agneza, Muzej grada Zagreba
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb